

Obsah

Úvodní slovo k prvnímu vydání.....	V
Předmluva k prvnímu vydání.....	VII
Předmluva k druhému vydání	X
Předmluva k třetímu vydání	XII
Autoři jednotlivých kapitol.....	XIII
O autorech	XV
Přehled použitých zkratk.....	XXIX

A. Obecná část

Kapitola 1. Vymezení předmětu kriminologie, její postavení v systému vědních oborů zabývajících se kriminalitou a vztah k trestní politice.....	1
§ 1 Různá pojetí a definice kriminologie	1
§ 2 Vztah kriminologie a trestní politiky	9
§ 3 Institucionalizace a mezinárodní spolupráce v oblasti kriminologie.....	12
 Kapitola 2. Metody kriminologického výzkumu	19
§ 1 Možnosti laického poznání a funkce vědy.....	19
1. Individuální zkušenost a její omezení.....	20
2. Znaky vědeckého poznání	20
3. Cíle výzkumu: explorace, deskripce, explanace, sociotechnika.....	21
4. Vědecké hypotézy. Determinismus, kauzalita, pravděpodobnost	21
5. Základní pojmy: metody a techniky.....	22
§ 2 Projektování výzkumu	24
1. Fáze výzkumu	24
2. Vymezení problému, konceptualizace	26
3. Organizace výzkumu: úvodní projekt	26
§ 3 Druhy výzkumu	27
1. Výzkum základní a aplikovaný, jednorázový a opakovaný (longitudinální).....	27
2. Kvantitativní a kvalitativní výzkum, experimentální projekty.....	28
3. Příklady výzkumných projektů a využití dat v kriminologii	29
§ 4 Operacionalizace a měření.....	32
1. Konstrukce a výběr indikátorů.....	32
2. Úrovně měření.....	32
3. Škálování	33
4. Validita a reliabilita měření, význam standardizace	34
§ 5 Dotazování	36
1. Zásady formulace otázek, druhy otázek.....	36
2. Konstrukce dotazníku	38
3. Různé formy dotazování: dotazník, rozhovor, anketa, CATI	38

4. Focus Groups	39
§ 6 Pozorování	40
1. Pozorování v terénu – zúčastněné, nezúčastněné	40
2. Standardizace, příprava záznamu	41
§ 7 Analýza dokumentů	41
1. Kritika dokumentů	41
2. Kvalitativní metody zpracování	42
3. Obsahová analýza	42
4. Sekundární analýza	43
§ 8 Testové metody	43
1. Užití testových metodik, principy jejich konstrukce	43
2. Sociometrie	44
§ 9 Výběr objektu zkoumání	45
1. Volba jednotek analýzy	45
2. Základní principy konstrukce vzorku, metody výběru	45
§ 10 Analýza dat a jejich interpretace	47
1. Jednoduché třídění – distribuce, centrální tendence	47
2. Bivariační a vícedimenzionální analýza – základy testování hypotéz	48
§ 11 Prognózování a evaluace	49
1. Prognózování: časové řady, expertní metody	50
2. Evaluace projektů	51
§ 12 Etika výzkumné práce	52
Kapitola 3. Vývoj názorů na příčiny kriminality, jednotlivé kriminologické směry a trendy	53
§ 1 První průkopníci a významné kriminologické školy	53
1. Chronologický přehled	54
2. Učení o „rozeném zločinci“	57
3. Vliv sociálního prostředí	59
4. Marburgská škola	59
5. Příspěvek kriminologických škol k poznání zločinu	60
§ 2 Přehled kriminologických teorií a výzkumných přístupů	61
1. Podstata a význam teorií	61
2. Klasifikace teorií	62
3. Biosociální teorie a koncepty	63
3.1 Genetické výzkumy	64
3.2 Biochemické výzkumy	66
3.3 Výzkumy mozku	67
3.4 Kritické zhodnocení	69
4. Teorie osobnosti pachatele trestného činu	71
4.1 Psychoanalytické přístupy	71
4.2 Koncept psychopatické osobnosti	73
4.3 Vývoj v oblasti osobnostních přístupů	74
4.4 Kritické zhodnocení	77

5. Socializační teorie.....	78
5.1 Teorie podmíněného chování	78
5.2 Kohlbergova teorie morálního vývoje	79
5.3 Sutherlandova teorie diferenciálních kontaktů	81
5.4 Teorie diferenciální identifikace a teorie diferenciálních příležitostí	81
5.5 Teorie sociálně-kognitivního učení	82
6. Sociálně strukturální teorie.....	83
6.1 Společné východisko.....	84
6.2 Teorie kulturního konfliktu	84
6.3 Teorie sociální dezorganizace a delikventní subkultury, výzkumy představitelů „Chicagské školy“	85
6.4 Neutralizační techniky	87
6.5 Kritické zhodnocení	88
6.6 Emile Durkheim a jeho pojetí kriminality.....	91
6.7 Teorie anomie	92
7. Teorie kontroly	94
7.1 Teorie vnitřní kontroly	95
7.2 Teorie sociálních vazeb	95
7.3 Teorie reintegrativního zahanbení.....	96
7.4 Teorie kontrolní rovnováhy.....	98
8. Kritická kriminologie a koncepty labeling approach	99
9. Marxistická východiska a socialistický koncept příčin kriminality	101
10. Multifaktorové přístupy, integrační pokusy a longitudinální výzkumy	102
10.1 Výzkumy manželů Glueckových.....	103
10.2 Evropské multifaktorové projekty	104
10.3 Vývoj v oblasti longitudinálních výzkumů	106
§ 3 Postmoderní teorie a jejich význam pro trestní politiku	108
1. Neoklasické teorie kriminality	109
2. Koncept rational choice	110
3. Kritické zhodnocení	111
4. Gottfredsonova a Hirschiho obecná teorie kriminality.....	112
5. Situational Action Theory Per-Olofa H. Wikströma	115
§ 4 Feministická perspektiva	117
1. „Gender ratio problem“ a pokusy o jeho „vysvětlení“	120
2. Úspěchy a nezdary feministických přístupů.....	122
§ 5 Teoretický a metodologický koncept cultural criminology	125
1. Teoretická východiska.....	127
2. Charakteristika a vymezení hlavních oblastí výzkumného zájmu	128
3. Význam a perspektivy cultural criminology	129
§ 6 Border criminology – nová výzva pro kriminologický výzkum	130
1. Souvislost mezi migrací a trestní justicí.....	132
2. Migrace optikou viktimologického výzkumu.....	134

Kapitola 4. Stav, struktura a dynamika kriminality	141
§ 1 Pojmy rozsah, intenzita, struktura a dynamika kriminality	141
§ 2 Kriminalita registrovaná a latentní	143
§ 3 Zdroje informací o kriminalitě a jejich limity	149
1. Prameny informací o registrované kriminalitě	149
2. Zdroje informací o latentní kriminalitě	154
§ 4 Struktura a dynamika registrované kriminality a vývoj trestní politiky na území ČR	156
§ 5 Stav, struktura a dynamika kriminality v mezinárodním srovnání	162
Kapitola 5. Viktimologie	169
§ 1 Z historie viktimologie	169
§ 2 Vymezení speciálních viktimologických pojmů a typologie obětí	171
§ 3 Viktimologický výzkum, jeho metody, možnosti a limity	175
§ 4 Strach z kriminality	177
1. Vybraná zjištění a trendy z výzkumů ICVS a dalších výzkumů viktimizace obyvatelstva ČR	177
2. Výzkumy veřejného mínění a strach ze zločinu	180
3. Význam a limity viktimologických výzkumů a výzkumů veřejného mínění ohledně strachu z kriminality	181
§ 5 Vývoj a trendy v oblasti pomoci obětem zločinu	182
1. Přednosti kvalitativních výzkumů a studií	182
2. Stručný exkurs do historie viktimologických hnutí	184
3. Koncept restorativní justice	185
4. Viktimizace v sociálním kontextu	187
5. Poznatky o důsledcích viktimizace	192
6. Reakce oběti na viktimizaci	197
7. Odborné aspekty intervence	200
7.1 Principy pomoci obětem závažných zločinů	201
7.2 Dilemata odborné pomoci obětem závažných zločinů	203
8. Pomoc obětem trestných činů v České republice	206
Kapitola 6. Sociální kontrola kriminality	213
§ 1 Vymezení pojmu sociální kontrola	213
§ 2 Pojetí trestu a trestání	214
§ 3 Trest a trestání v historickém pohledu a vznik penologických systémů	221
1. Z historie trestních sankcí	221
2. Penologické systémy	223
Anglický progresivní systém	226
Irský progresivní systém	226
Bodovací (známkovací) systém	227
§ 4 Mezinárodní trendy vývoje vězeňství	231
1. Vznik mezinárodní spolupráce v oblasti vězeňství	231
2. OSN a Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni	232

3. Evropská vězeňská pravidla a Rada Evropy	233
§ 5 Systémové změny českého vězeňství po roce 1989.....	242
1. Nové koncepční pojetí.....	242
1.1 Modernizace vězeňských zařízení a jejich vybavení.....	243
1.2 Vytvoření účinného systému zacházení s odsouzenými	244
1.3 Profesionální zkvalitnění personálu	244
2. Současná situace v oblasti vězeňství v ČR.....	244
2.1 Přeplněnost věznic.....	246
2.2 Zacházení s vězňnými a programy zacházení.....	246
§ 6 Alternativní sankce, jejich uplatňování v praxi a vnímání veřejností	248
1. Vymezení pojmu	248
2. Význam a dopady přijetí nového trestního zákoníku	250
3. Kriminalita a sankční politika v médiích.....	253
4. Vliv evropských sankčních politik	255
§ 7 Prevence kriminality.....	256
1. Klasifikace prevence kriminality.....	258
1.1 Sociální prevence kriminality	258
1.2 Situační prevence.....	261
1.3 Viktimologická prevence.....	264
2. Prevence kriminality v České republice	266
2.1 Systém prevence kriminality v ČR.....	268
3. Mezinárodní spolupráce v oblasti prevence kriminality	270

B. Zvláštní část

Kapitola 7. Kriminalita mládeže	277
§ 1 Vymezení základních pojmů, přístupy společnosti ke kriminalitě mládeže	277
§ 2 Charakteristické rysy kriminality mládeže	284
§ 3 Příčiny kriminality mládeže a důvody desistence.....	291
§ 4 Vývoj kriminality mládeže v ČR.....	298
§ 5 Vývoj trestní politiky uplatňované v ČR vůči mládeži.....	304
Kapitola 8. Kriminalita cizinců a etnických minorit	311
§ 1 Migrace a kriminalita, vymezení základních pojmů.....	311
§ 2 Specifické rysy a příčiny kriminality cizinců a etnických minorit	314
§ 3 Kriminalita cizinců a etnických minorit na území ČR.....	323
§ 4 Trestněpolitické přístupy ke kriminalitě cizinců a etnických minorit a možnosti prevence	333
Kapitola 9. Kriminální recidiva	349
§ 1 Pojem	349
§ 2 Definice.....	349
§ 3 Druhy kriminální recidivy.....	351

§ 4	Kriminální kariéra.....	351
	1. Kriminální eskalace a specializace	353
	2. Počátek kriminální kariéry.....	355
§ 5	Kriminální recidiva jako sociální problém	356
§ 6	Osobnost kriminálního recidivisty	357
	1. Typologický přístup.....	360
	2. Osobnost ženy – kriminální recidivistky	361
	3. Motivace recidivního kriminálního chování.....	361
	4. Psychopatologie	362
	5. Dissociální porucha osobnosti (psychopatie)	365
§ 7	Prevence recidivy	366
Kapitola 10. Vybrané druhy kriminality a jejich specifika		371
§ 1	Hospodářská kriminalita	371
	1. Pojem a základní znaky	371
	2. Specifika pachatelů hospodářských trestných činů	374
	3. Hospodářská kriminalita v systému tržního hospodářství a její projevy v období transformace hospodářství v ČR	377
	4. Fenomenologie hospodářské kriminality.....	379
	5. Příčiny a kriminogenní faktory hospodářské kriminality	379
	5.1 Ekonomické faktory	380
	5.2 Organizačně technické faktory.....	380
	5.3 Sociálně kulturní faktory.....	383
	6. Prevence hospodářské kriminality.....	384
§ 2	Majetková kriminalita	388
	1. Vymezení pojmu	388
	2. Fenomenologie majetkové kriminality	389
	3. Příčiny a kriminogenní faktory majetkové trestné činnosti	390
	4. Prevence a kontrola majetkové kriminality	394
§ 3	Násilná kriminalita	397
	1. Pojem.....	397
	2. Definice.....	397
	3. Kriminální agrese.....	400
	4. Kriminologické teorie násilné trestné činnosti	401
	5. Násilná kriminalita jako společenský problém	401
	6. Úmyslná usmrcení (vraždy, homicidia)	402
	7. Sexuální vraždy.....	405
	7.1 Způsob provedení	406
	7.2 Oběti sexuálních vražd	407
	8. Vraždy motivované ziskem	407
	9. Vraždy z konfliktu	408
	10. Vraždy novorozenců matkou	408
	11. Sériové vraždy	409
	12. Masové vraždy a vražedné „tahy“	411

13. Osobnost pachatele vraždy	412
13.1 Osobnost sériového vraha	415
14. Speciální skupiny vrahů	415
14.1 Dětsí vrazi	415
14.2 Mladiství	416
14.3 Ženy – pachatelky závažné násilné trestné činnosti	417
14.4 Ženy – vražedkyně	417
15. Loupeže	418
15.1 Osobnost pachatele loupeže	419
16. Úmyslné ublížení na zdraví	420
17. Žhářství	420
17.1 Pyromani	421
18. Úmyslné exploze	421
19. Násilí na pracovišti (workplace violence)	422
§ 4 Sexuální kriminalita	424
1. Pojem	424
2. Definice	424
3. Sexuální deviace a jejich vztah k sexuální kriminalitě	425
4. Sexuální kriminalita jako společenský problém	426
4.1 Falešná obvinění	427
5. Znásilnění	427
6. Osobnost pachatele znásilnění	430
7. Pohlavní zneužívání	433
7.1 Incest	434
8. Osobnost pachatele pohlavního zneužívání	436
9. Stalking (pronásledování)	438
§ 5 Drogy a kriminalita	442
1. Základní pojmy	442
2. Alkoholová toxikomanie	445
2.1 Alkohol jako návyková látka	445
2.2 Trestná činnost páchaná v souvislosti s alkoholem	447
2.3 Faktory ovlivňující vznik alkoholismu a jiných drogových závislostí	448
2.4 Prevence a kontrola alkoholové toxikomanie	452
3. Nealkoholová toxikomanie	453
3.1 Nealkoholové drogy a důsledky závislosti na nich	454
3.2 Geneze drogového problému a česká drogová scéna v posledním desetiletí	456
3.3 Nealkoholové drogy a kriminalita	459
3.4 Podmínky a příčiny nealkoholové toxikomanie a následné trestné činnosti	461
3.5 Prevence vzniku nealkoholových toxikomanií a následné trestné činnosti	464
§ 6 Trestná činnost v dopravě	471
1. Vymezení pojmů a fenomenologických zvláštností	471

2. Příčiny a podmínky dopravní nehodovosti a trestných činů v dopravě	474
3. Prevence dopravních nehod a kriminality v dopravě	477
4. Problematika dopravní politiky v EU	477
§ 7 Organizovaná kriminalita	479
1. Pojem a charakteristika organizované kriminality	479
2. Stručný přehled mezinárodních zločineckých organizací	485
2.1 Italský organizovaný zločin	486
2.2 Čínský a japonský organizovaný zločin	486
2.3 Americký organizovaný zločin	487
2.4 Organizovaný zločin z bývalého SSSR	488
2.5 Další zločinecké organizace	488
3. Organizovaný zločin a jeho aktivity na českém území	490
4. Příčiny a podmínky organizované kriminality	495
5. Prevence a kontrola organizované kriminality	497
6. Mezinárodní spolupráce v boji s organizovaným zločinem	500
§ 8 Extremismus a terorismus	502
1. Základní pojmy	502
2. Charakteristiky současné evropské a české extremistické scény	505
3. Příčiny a podmínky extremismu	506
4. Rasově motivovaný extremismus	507
5. Terorismus	508
6. Druhy politického terorismu	510
7. Příčiny terorismu	511
8. Trestní postih a snahy o prevenci terorismu	513
9. Nový fenomén kyberterorismus	515
10. Kybernetická válka	519
Kapitola 11. Od počítačové ke kybernetické kriminalitě	523
§ 1 Počítačová kriminalita	523
1. Pojem, klasifikace a znaky počítačové kriminality	523
2. Příčiny počítačové kriminality a charakteristika jejích pachatelů	527
3. Prevence a kontrola počítačové kriminality	530
3.1 Působení na potenciální pachatele	531
3.2 Přímá ochrana výpočetní techniky a informací	532
4. Internet a kriminalita	533
4.1 Podstata a vlastnosti internetu	533
4.2 Druhy internetové kriminality	534
4.3 Změněné způsoby provádění některých trestných činů	537
4.4 Prevence internetové kriminality	538
4.5 Kybernetická bezpečnost České republiky	541
§ 2 Kybernetická kriminalita	542
1. Pojem, klasifikace a členění kybernetické kriminality	542
2. Příčiny a kriminogenní faktory kybernetické kriminality	547
3. Pachatelé kybernetické kriminality	550

4. Prevence kybernetické kriminality	552
4.1 Zajišťování důkazů v kyberprostoru	558
4.2 Řízení kontinuity činností	559
5. Historie, současnost a budoucnost kybernetické kriminality	561
5.1 Historie (70.–80. léta 20. století)	561
5.2 Nová doba počítačového zločinu (90. léta 20. století)	562
5.3 Současná kyberkriminalita (počátek 21. století)	564
5.4 Budoucnost kybernetické kriminality (další průběh 21. století)	565
Přehled tabulek, grafů, schémat a obrázků	571
Doporučená zahraniční kriminologická literatura	573
Doporučené internetové adresy	574
Vybrané pojmy ze sociologie a statistiky	576
Vybrané termíny a zkratky z anglosaské kriminologické literatury	578
Věcný rejstřík	581